

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Kyllä.

Eduskunnan oikeusasiamies on useaan otteeseen arvostellut lautamiesten valintatapaa. Oikeusasiamies on pitänyt nykyistä lautamiesten valintatapaa tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta ongelmallisena, koska lautamiesten valinta kuuluu kunnanvaltuustolle.

Tuomioistuinten riippumattomuus on tärkeä perus- ja ihmisoikeus, jolla turvataan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla, PL 21 §). Viime kädessä riippumattomuuden turvaaminen on tärkeää ja välttämätöntä juuri yksilön oikeusturvan takaamiseksi.

Asia on myös toistuvasti puhuttanut julkisuudessa.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Euroopan neuvoston korruption vastaisen toimielimen GRECON mukaan lautamiesten valinta tulisi kuulua oikeuslaitoksille. Greco on viitannut muiden Euroopan maiden käytäntöihin, joissa kunnanvaltuustot esittävät ehdokkaat, mutta tuomioistuinten päälliköt tai tuomarivalintalautakunnat tekevät lopullisen päätöksen lautamiesten valinnasta.

Kuten muistiosta ilmenee, tähän on useita vaihtoehtoisia tapoja:

Laamanni Martti Juntikan arvion mukaan nykyinen kunnallisten viranomaisten kautta tapahtuva nimeäminen on sinällään toiminut varsin hyvin ja toimikauden aikana ilmenneet henkilöistä johtuneet ongelmat ovat lautamiesten määrään nähden olleet vähäiset.

Vaihtoehtona nykyiselle kunnallisten viranomaisten kautta tapahtuvalle nimeämiselle voitaisiin harkita lautamiestehtävien haettavaksi julistamista joko Tuomioistuinviraston tai tuomioistuinten toimesta.

Tuomioistuinvirasto julistaa jo nykyään haettavaksi tuomarin virat. Kun lautamiesten määrän vahvistaminen on nykyään Tuomioistuinviraston tehtävä, lautamiesten tehtävien haettavaksi julistaminen voisi olla sille varsin luonteva jatkotoimenpide. Lautamiesten kelpoisuusehtojen täyttymisen tarkistaminen ja tarvittavien yhteenvetojen laatiminen voisivat myös soveltua Tuomioistuinvirastossa keskitetysti hoidettaviksi tehtäviksi.

Valintaa tehtäessä, olisi tärkeää painottaa edellä mainittujen riippumattomuusnäkökohtien ohella menettelyn käytännön toimivuutta ja hallinnollisena taakan minimointia.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Kyllä.

Tällainen hallinnollinen tehtävä voisi nykyrakenteessa varsin luontevasti sopia Tuomioistuinvirastolle. Menettelyä olisi syytä yhdenmukaistaa.

4. Jos lautamiesehdokkaista olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Henkilövalinnan mallia valittaessa tulisi siinäkin painottaa edellä kuvattuja lähtökohtia riippumattomuudesta, käytännön toimivuudesta ja hallinnollisena taakan minimoinnista.

5. Jos lautamiesten valintapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Kuten muistiossakin kuvataan, nimittäväksi tahoksi ei liene yhtään itsestään selvää ratkaisua, vaan vaihtoehtoja on useampia. Uuden toimielimen perustamista, nimittämisen osoittamista valtioneuvostolle tai korkeimmalle oikeudelle voinee pitää työmäärällisesti vältettävänä vaihtoehtoina.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Arviomuistiosta käy ilmi, kuinka eduskunnan oikeusasiamies lausunnossaan oikeusprosessien keventäminen –työryhmämietinnöstä (EOAK/4283/2017) oikeusasiamies on pitänyt valitettavana, ettei lautamiesjärjestelmää ole ryhdytty kehittämään tai järjestelmästä ei ole luovuttu, vaikka

lautamiesjärjestelmä on yksi merkittävä elementti oikeusprosessin keventämisessä. Ottaen huomioon oikeudenhoidon hyvin tiedossa olevat suuret haasteet, olisi ylipäättään tarve laajemmalle lautamiesjärjestelmän tarkoituksenmukaisuuden kokonaisarviointille.

liitto rp. Vihreä

Vihreä liitto rp. - puoluesihteerä Veli Liikanen